

ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัด การเรียนรู้การสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องทฤษฎีการเรียนรู้จะเป็นหลักของการสอนและวิธีการสอนหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้และหลักวิธีการจัด การเรียนรู้ต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้สอนสามารถที่จะเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ใน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ นักการศึกษาคิดค้นขึ้นมาส่วนใหญ่มักจะมีจุดประสงค์เพื่อต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เพราะการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีความรู้ความสามารถ ความคิด และ เกิด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้มีหลายทฤษฎีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม และทฤษฎีพุทธินิยม ซึ่งแต่ละทฤษฎีการเรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนตามธรรมชาติของศาสตร์ต่าง ๆ ได้

ความหมายของทฤษฎีการเรียนรู้

- ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถอธิบายลักษณะของการเกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้
- ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นการศึกษาถึงกระบวนการที่ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นและสถานการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้
- ทฤษฎีการเรียนรู้ได้ว่า เป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะ กระบวนการและวิธีของการเรียนรู้

ประเภทของทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorist)

เน้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) และการตอบสนอง (Response) ประกอบด้วย

1. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical conditioning)

- ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของพาฟลอฟ

- พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ที่เป็นความต้องการทางธรรมชาติพฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อนาสสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าที่เป็นธรรมชาติ

- พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์จะลดลงตามกฎแห่งการลดภาวะ (Law of Extinction) เมื่อนำสิ่งเร้าที่เป็นธรรมชาติออก และให้เฉพาะสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขจะหยุดลงในที่สุดและจะกลับมาปรากฏขึ้นได้อีกเมื่อนาสสิ่งเร้าทางธรรมชาติมาเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอีกครั้ง และเมื่อระยะเวลาผ่านไปแม้ไม่ต้องใช้สิ่งเร้าตามธรรมชาติมาคู่กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข สามารถทำให้เกิดการพฤติกรรมการตอบสนองได้ตามกฎแห่งการคืนสภาพเดิม (Law of Spontaneous Recovery)

- เมื่อเกิดการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไขแล้ว หากมีสิ่งเร้าที่คล้ายๆกับสิ่งเร้า ที่วางเงื่อนไขมากระตุ้น

อาจทำให้เกิดการตอบสนองที่เหมือนกันได้ตามกฎแห่งการถ่ายโยงการเรียนรู้ สู่สถานการณ์อื่น (Law of Generalization)

- **ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของวัตสัน**

- พฤติกรรมเป็นสิ่งที่สามารถควบคุมให้เกิดขึ้นได้ โดยการควบคุมสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขให้สัมพันธ์กับสิ่งเร้าตามธรรมชาติและการเรียนรู้จะคงทนถาวรหากมีการให้สิ่งเร้าที่สัมพันธ์กันนั้นควบคู่กันไปด้วยสม่ำเสมอ
- เมื่อสามารถทำให้เกิดพฤติกรรมใด ๆ ได้ ก็สามารถลดพฤติกรรมนั้นให้หายไป

2. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขด้วยการกระทำ (Operant conditioning)

- การกระทำใด ๆ ถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มที่ความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไปในที่สุด
- การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้การตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว
- การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว
- การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์กระทำพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถช่วยปรับหรือปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้

- การเสริมแรงมี 2 อย่างคือ การเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcement) เป็นการให้สิ่งที่เป็นบวกต่อการแสดงออกเชิงพฤติกรรมนั้นหรือมีพฤติกรรมนั้นเพิ่มขึ้น เช่น คำชมเชย รางวัล และการเสริมแรงทางลบ (Negative reinforcement) เป็นการให้สิ่งลบต่อการแสดงออกเชิงพฤติกรรมนั้นหรือมีพฤติกรรมนั้นลดลง เช่น การลงโทษ การว่ากล่าว การตักเตือน การลงโทษ การเสริมแรงทุกครั้งจะช่วยในระยะแรก ๆ ของการเรียนรู้

3. ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connectionism)

- **ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงสิ่งเร้าและการตอบสนองของธอร์นไดค์**

- **กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness)** สรุปว่า เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำกิจกรรมแล้วได้ทำย่อมเกิดความพอใจ ถ้าพร้อมที่จะทำกิจกรรมแล้วไม่ได้กระทำ จะเกิดความไม่พอใจ และเมื่อบุคคลไม่พร้อมที่จะทำกิจกรรมแต่ต้องทำย่อมเกิดความไม่พอใจ แนวคิดที่สำคัญคือบุคคลจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีความพร้อม การเรียนการสอนจึงควรเตรียมความพร้อมผู้เรียนในทุกด้าน

- **กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise)** สรุปว่า การให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ทั้งทักษะทางสติปัญญา ทักษะทางกาย เมื่อต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะเกิดความชำนาญต้องให้ฝึกกิจกรรมนั้นบ่อยๆ กฎแห่งการฝึกหัด แบ่งเป็น 2 กฎย่อยคือ

- **กฎแห่งการได้ใช้ (Law of Use)** อธิบายว่าตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองจะเข้มแข็งขึ้นเมื่อได้ทำบ่อยๆ
- **กฎแห่งการไม่ได้ใช้ (Law of Disuse)** อธิบายว่าตัวเชื่อมระหว่าง สิ่งเร้าและการตอบสนองจะอ่อนกำลังลง เมื่อไม่ได้กระทำอย่างต่อเนื่องมีการขาดตอน หรือไม่ได้ทำบ่อยๆ

- **กฎแห่งผล (Law of Effect)** ตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองจะเข้มแข็ง หรืออ่อนกำลังขึ้นกับผลต่อเนื่อง หลังจากที่ได้รับตอบสนองไปแล้ว รางวัลจะมีผลให้ตัวเชื่อม ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองเข้มแข็งขึ้น ส่วนการทำให้โทษนั้นจะไม่มีผลใดๆ ต่อความเข้มแข็งหรือ การอ่อนกำลังของตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง

4. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมกับการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

เน้นการนำเสนอข้อมูลด้วยเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การตั้งคำถาม การใช้สื่อ ทัศนคติ การยกตัวอย่าง การเล่าเรื่อง เมื่อผู้เรียนได้รับสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ ติดตามบทเรียนหรือการมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอน การตอบสนองของผู้เรียนก็จะเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการเรียนรู้ว่า ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจทั้งในเนื้อหาสาระและกระบวนการที่จะนำไปสู่การต่อยอดความรู้ใหม่ ผู้สอนจะต้องเสริมแรงและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสิ่งเร้าที่เป็นพฤติกรรมเชิงบวกอยู่ตลอดเวลา จนทำให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองทางจิตใจเกิดขึ้นอีกหรือมีความถี่ของการแสดงพฤติกรรมเพิ่มขึ้น

ผู้สอนเปรียบเสมือนทั้งสิ่งเร้าและผู้กำหนดสิ่งเร้าในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎี การเรียนรู้พฤติกรรมนิยม ยิ่งเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนเข้าใจว่า วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องที่ยากและทำ ความเข้าใจลำบาก ผู้เรียนก็จะมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อการเรียน เช่น เบื่อหน่าย ง่วงนอน หยอกล้อ ไม่เข้าชั้นเรียน การเสริมแรงทางบวกที่เป็นภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ รางวัล คะแนน ซึ่งจะช่วยโน้มน้าวให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนได้ชั่วคราว หากแต่การเสริมแรงทางบวกที่เป็นภายใน เช่น การชมเชย การยกย่อง จะช่วยให้ตรึงความสนใจหรือดึงดูดให้ผู้เรียนรักวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเป้าหมายหนึ่งที่สำคัญของการสอนวิทยาศาสตร์

ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์

มาสโลว์ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น

- ชั้นที่ 1 ความต้องการทางสรีระหรือกายภาพ (Physiological Needs) คือ ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ เช่น ความต้องการอากาศ น้ำ สารอาหาร และการพักผ่อนนอนหลับ เป็นต้น
- ชั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Needs) คือ ความต้องการที่

จะมีชีวิตที่มั่นคง ปลอดภัย เมื่อความต้องการทางกายได้รับการตอบสนอง บุคคลจะเกิดความต้องการขั้นต่อไป คือ ความต้องการสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

○ ชั้นที่ 3 ความต้องการความรักและการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม (Love and belonging Needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่บุคคลได้รับการตอบสนอง ความต้องการในชั้นที่ 2 แล้ว โดยในชั้นนี้ บุคคลต้องการความรัก ความผูกพัน และการยอมรับจากคนรอบข้าง เช่น ครอบครัว เพื่อน คนรัก และสมาชิกชมรม เป็นต้น

○ ชั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (Self-Esteem Needs) เป็น ความต้องการในลำดับต่อมา ซึ่งความต้องการในชั้นนี้ถ้าได้รับจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจตนเอง

○ ชั้นที่ 5 ความต้องการในการเข้าใจและรู้จักตนเอง (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงของมนุษย์ที่บุคคลต้องการจะเติมเต็มความสมบูรณ์ให้กับตนเอง ได้พัฒนาพลังหรือศักยภาพทั้งหมดอย่างเต็มเปี่ยมและเป็นเอกลักษณ์ของตนเองอย่างเต็มที่ โดยไม่ติดอยู่กับเงื่อนไขของความต้องการทรัพย์สิน เงินทอง ความรักและความผูกพัน หรือเกียรติยศชื่อเสียงใด ๆ เป็นการตอบแทน

มนุษย์ต้องได้รับการตอบสนองในแต่ละขั้นตั้งแต่ขั้นแรกก่อนจะมีแรงจูงใจในการทำพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการในขั้นต่อไป เช่น อิมก่อนจึงจะแสวงหาความปลอดภัย แล้วจึงทำพฤติกรรมเพื่อให้ได้รับความรัก เมื่อได้แล้วจึงแสวงหาเกียรติยศชื่อเสียงต่อไป เมื่อความต้องการในระดับต่ำนี้ลดลง (ได้รับแล้ว) แรงจูงใจในการทำพฤติกรรมเพื่อสนองความต้องการระดับสูงจึงเกิดขึ้น คือ แสวงหาความรู้ความเข้าใจ สุนทรีย์ทางศิลปะ และดนตรี แล้วจึงทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพที่มีอยู่

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์

มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองได้ดีหากอยู่ในสภาพการณ์ที่ ผ่อนคลายและเป็นอิสระ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive atmosphere) และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะ (non-directive) และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนและผู้เรียนจะเน้นกระบวนการเป็นสำคัญ

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม

การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย และความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่าง ๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง

1. ทฤษฎีการเรียนรู้เกสตัลท์ (Gestalt Theory)

การเรียนรู้เป็น กระบวนการทางความคิดซึ่งเป็นกระบวนการภายในตัวมนุษย์ บุคคลจะเรียนรู้จากสิ่งเร้าที่เป็นส่วนรวมได้ดีกว่าส่วนย่อย การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะคือ

- การรับรู้ (Perception) การรับรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ประสาทสัมผัสรับสิ่งเร้าแล้วถ่ายโยงเข้าสู่สมอง เพื่อผ่านเข้าสู่กระบวนการคิด สมองหรือจิตจะใช้ประสบการณ์เดิมตีความหมายของสิ่งเร้าและแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกไปตามที่สมอง/จิต ตีความหมาย

- การหยั่งเห็น (Insight) เป็นการค้นพบหรือการเกิดความเข้าใจในช่องทางแก้ปัญหาอย่างฉับพลันทันที

เนื่องมาจากผลการพิจารณาปัญหาโดยส่วนรวมและการใช้กระบวนการทางความคิดและสติปัญญาของบุคคลนั้น

2. ทฤษฎีพัฒนาทางสติปัญญา (Intellectual Development)

● ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต

การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก แต่การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

● ทฤษฎีพัฒนาการสติปัญญาของบรูเนอร์

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การค้นพบ การแก้ปัญหา เรียกว่า เป็นวิธีการเรียนรู้โดยค้นพบ (Discovery Approach) หรือนิยมเรียกว่า การเรียนรู้ด้วย การสืบเสาะ (Inquiry learning)

○ การเรียนรู้เป็นกระบวนการหนึ่งที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ นอกจากจะเกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนแล้วยังจะเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมด้วย

○ ผู้เรียนแต่ละคนมีประสบการณ์และพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบใหม่กับประสบการณ์และมีความหมายใหม่

○ พัฒนาการทางเชาว์ปัญญาจะเห็นได้ชัดโดยผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้าที่ให้เลือกได้หลายอย่างพร้อมๆ กัน

เอกสารอ้างอิง

โรซวอร์ธนา เซฟโฆลาม. (2564). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ 1. คณะวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. <https://profile.yru.ac.th/storage/academic-documents/2225c7c37744d8ee2f8c2c3c201cf858.pdf>